

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора наук з державного управління, професора Дацій Надії Василівни
на дисертацію Слюсаренко Вікторії Євгенівни на тему
«Механізм формування інституту партнерства держави, бізнесу і
третього сектору в Україні»,
подану до захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03
Національного університету цивільного захисту України
на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасне демократичне суспільство потребує подальшого розвитку демократичних відносин, громадянського середовища та вирішення складних проблем, які вимагають координації зусиль різних секторів суспільства. За будь яких умов злагоджена співпраця уряду, бізнесу та громадськості надає нові можливості для соціально-економічного розвитку системи публічного управління, територіальних громад. В умовах оголошеного режиму воєнного стану злагоджена міжсекторальна співпраця запобігає та упереджує ризики й загрози воєнного часу, мінімізує негативний вплив на соціально-економічну сферу, сприяє консолідації зусиль суб'єктів тристоронньої взаємодії у досягненні цілей державної політики на основі гнучкості, адаптивності рішень та реалізації нестандартних підходів. У Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки вказано, що інститути громадянського суспільства порівняно з іншими соціальними інституціями мають високий рівень суспільної довіри. Це може бути підставою для налагодження міжсекторальної співпраці, оскільки питання належного застосування механізмів громадської участі у формуванні та реалізації державної політики на національному та регіональному рівнях, розширення сфер співпраці цих інститутів з державою та бізнесом є актуальними для сучасного державного управління.

Незважаючи на численні дослідження процесу партнерства держави, бізнесу і третього сектору та розширення практики впровадження проєктів і програм, що базуються на цьому механізмі, проблема якісного теоретико-методологічного обґрунтування їх взаємодії, як і раніше, потребує свого вирішення. Науковці розкривають лише певні складові міжсекторального партнерства: соціальне партнерство, інститут державно-приватного партнерства, трипартизм, проте наявні знання є фрагментарними та повною мірою не розкривають сутність механізму формування інституту міжсекторального партнерства.

У зв'язку з цим дисертаційне дослідження Слюсаренко В.Є. є, безперечно, актуальним, оскільки одержані результати спрямовані на поглиблення теоретико-методологічних уявлень про механізм формування інституту партнерства держави, бізнесу і третього сектору.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Ознайомлення з матеріалами дисертації, змістом реферату та публікаціями дозволило дійти висновку, що положення, висновки та рекомендації дослідження є належною мірою обґрунтованими. Вони базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу наукових джерел щодо механізму міжсекторального партнерства в науці державного управління та інших сферах наукового знання.

Інформаційна база дослідження включила масив нормативно-правових актів України, документи міжнародного права, результати соціологічних досліджень, офіційні звіти та аналітичні публікації провідних міжнародних організацій, статистичні матеріали, експертні оцінки, енциклопедичні видання, вітчизняні та зарубіжні наукові публікації, інтернет-джерела.

Для досягнення поставленої мети автором визначено дослідницькі завдання, які є взаємопов'язаними, відображають головний зміст роботи і послідовно розв'язуються в ході наукового дослідження. Висновки відповідають поставленим завданням та відображають новизну дисертації.

3. Достовірність результатів і новизна дослідження.

Достовірність результатів дисертації підтверджується їх практичним упровадженням, що засвідчується відповідними довідками:

- Закарпатської обласної державної адміністрації при розробці річних та перспективних планів і концепцій розвитку області, зокрема: Стратегії розвитку Закарпатської області до 2027 року, Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік (довідка № 01-02/20 від 24.02.2025 р.);

- Ужгородської міської ради при розробці Стратегії міста «Ужгород-2030» (довідка № 02.4-13/165 від 28.02.2025 р.);

- ТОВ «Завод «Конвектор» при здійсненні процедур у сфері задіяння ресурсів усіх учасників міжсекторної взаємодії для налагодження нових ринків збуту товарів та надання послуг (довідка № 46 від 14.02.2025 р.);

- Дніпровського державного університету внутрішніх справ при підготовці наукових досліджень, науково-практичних рекомендацій, конкурсних робіт здобувачів вищої освіти в розрізі міждисциплінарного аналізу проблем реформування суб'єктів економічної діяльності, розвитку інститутів громадянського суспільства, місцевого самоврядування, транссекторальної співпраці органів державної влади, громадських організацій, бізнесових структур тощо (акт впровадження в наукову діяльність результатів дисертаційного дослідження № 231/2025НД від 28.03.2025 р.);

- Закарпатської обласної ради при розробці Стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2027 року та Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2025 рік (довідка № 01.1-16/52 від 26.02.2025 р.);

- Бюро економічної безпеки (БЕБ), Територіального управління БЕБ у м. Києві при розробці процедур у сфері взаємодії контролюючих органів з бізнесом та незалежними експертними установами для підвищення ефективності кожного учасника такої взаємодії (довідка № 1199 від 4.02.2025 р.);

- в поточній діяльності Адвокатського об'єднання «Юридична компанія Бі ен Сі» (довідка № 22 від 4.02.2025 р.);

- Громадської організації «Інститут місцевого розвитку територіальних громад» під час організації й проведення комунікативних заходів та підготовки рекомендацій для органів державної влади (довідка від 27.02.2025 р.);

- Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» при запровадженні в навчальний процес дисципліни «Облік в небюджетних неприбуткових організаціях» (довідка № 7 від 04.02.2025 р.).

Достовірність дисертаційної роботи також підтверджується її тісним зв'язком з науково-дослідною роботою кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського «Трансформація механізмів публічного управління в умовах деокупації та реінтеграції Автономної Республіки Крим: глобалізаційний вимір» (ДР № 0124U002260). Роль автора у виконанні науково-дослідної роботи полягала в обґрунтуванні форм і методів державної підтримки тристороннього співробітництва.

Наукова новизна одержаних результатів визначається, насамперед, тим, що:

- розроблено тристоронню модель ефективних партнерських відносин держави, бізнесу, «третього сектору» на території, де вона здійснюється із наступним впливом на ефективний розвиток суспільства, динамічною силою якої є збільшення переваг учасників, генерування ресурсів, формування інститутів розвитку, впровадження інновацій як каталізаторів процесів взаємодії учасників партнерства для забезпечення ефективного розвитку територій на якій воно здійснюється та держави в цілому. Доведено, що ефективність функціонування вадромоделі забезпечується виникненням синергетичного ефекту як результату перетину чотирьохсторонніх відносин: особа - бізнес - влада - громадські об'єднання;

- розроблено концепцію підвищення ефективності функціонування інституту партнерських відносин держави, бізнесу, «третього сектору» шляхом обґрунтування модернізації системи партнерської взаємодії учасників, під якою розуміється сукупність теоретико-методологічних положень і алгоритмів дій, спрямованих на вдосконалення застосовуваних моделей, механізмів, інструментарію з метою підвищення ефективності взаємодії держави, бізнесу, «третього сектору» в Україні, формування простору гармонійного природного розвитку.

Заслужують на увагу удосконалені в дисертації:

- механізм управління розвитком партнерських відносин держави, бізнесу, «третього сектору» на території, де він здійснюється, який, на відміну від застосовуваних механізмів, базується на ідентифікації понять індивідуальних і громадських переваг, на співвіднесенні учасниками сукупних переваг, що розглядаються як приріст матеріальних і нематеріальних благ. Показано, що особливістю даного механізму є наскрізна поетапна реалізація заходів, спрямованих на виявлення територіальних особливостей партнерської взаємодії всіх учасників; розвиток інституційного середовища на території здійснення трипартизму; забезпечення взаємовигідної та ефективної співпраці стратегічних партнерів. Механізм дозволяє при виявленні відхилень у досягненні цілей та реалізації завдань системи партнерських відносин держави, бізнесу, «третього сектору» на території, де він здійснюється, скорегувати дії учасників і напрямки діяльності партнерства;

- оцінку ефективності партнерських відносин держави, бізнесу, «третього сектору» на території де воно здійснюється, зокрема розроблено методичні рекомендації щодо здійснення такої оцінки, в яких сформована система оціночних показників(СОП), що включає: підсистему, в яку входять показники та індикатори, що дозволяють провести оцінку рівня вирішення тактичних завдань, і підсистему, показники якої дозволяють оцінити ефективність взаємодії учасників партнерства. Виділено рівні ефективності партнерської взаємодії учасників: індивідуальна ефективність, функціональна ефективність, загальна ефективність. Визначено, що об'єктивність і результативність оціночних процедур забезпечуються за допомогою формування системи принципів, основними з яких є принципи збалансованості, вимірності стратегічної мети і тактичних задач партнерства, єдності методологічної бази СОП, багатокритерійності СОП, індикативного подання показників, забезпечення багаторівневої оцінки ефективності партнерства та ін. Розроблено методику визначення інтегрального показника ефективності партнерської взаємодії, застосування якої на практиці дозволить використовувати типовість територій;

- напрями інституційного забезпечення функціонування механізму реалізації регіональної політики розвитку тристороннього партнерства шляхом виокремлення методів формування комунікацій з громадськістю (аутсорсинг, фандрейзинг, ефективний менеджмент) та напрямів щодо: підвищення статусу тристороннього партнерства; розширення сторін партнерства шляхом включення організацій «третього сектору» як радників з питань сталого розвитку; забезпечення ефективного контролю за виконанням рішень; удосконалення механізмів інформування державних службовців і громадськості про партнерство і про сталий розвиток; розширення тематики партнерства та інші.

Цікавим теоретичним результатом є розвинуті в дисертації положення, а саме:

- принципи ефективного суспільства в контексті адаптації міжнародного досвіду до української практики здійснення міжсекторного партнерства

шляхом виокремлення принципів, на яких здійснюється міжсекторна взаємодія;

- моделі і форми партнерства, зокрема, визначено умови реалізації інтегрованих моделей соціальної відповідальності учасників партнерства, утворених з урахуванням диференціації рівня територіально-просторового розвитку України, склад і особливостей учасників партнерських відносин держави, бізнесу, «третього сектору» в Україні;

- аналіз основних проблем при формуванні інституту тристороннього партнерства держави, бізнесу і «третього сектору», пов'язаних з просторово-економіко-соціокультурними та екологічними проблемами. Зокрема, визначена ключова проблема: неефективність партнерських відносин влади бізнесу та «третього сектору», нерозвиненість організаційно-інституційного супроводу процесів взаємодії учасників партнерства як основи забезпечення інноваційного розвитку економіки території на якій воно здійснюється, високої якості життя населення.

З практичного погляду важливими здобутками дисертації є розвинений організаційно-економічний механізм розвитку підприємницьких структур як основного джерела доходів бюджетів всіх рівнів на території, де здійснюється міжсекторна взаємодія, що впливає на рівень фінансування а відтак і вирішення нагальних проблем. Доведена особлива важливість застосування даного механізму в сучасних умовах пошуку зростання потенціалу територій. Застосування даного механізму розширює можливості ресурсного забезпечення управління процесами партнерської взаємодії учасників та реалізації вироблених нами стратегій. Розроблений механізм включає комплекс методів, інструментів, важелів і показників, що створює основи для застосування різних алгоритмів дій у відповідності або невідповідності розвитку бізнес-структур. У першому випадку - це стабілізація і посилення позитивних змін, що веде до зростання впливу фінансів та інновацій в економіці території де здійснюється партнерська взаємодія, в другому - прийняття і реалізація управлінських рішень, спрямованих на розвиток територій та держави в цілому.

Враховуючи складність і одночасну актуальність поставлених в роботі завдань як в теоретичному, так і в практичному аспектах, а також ґрунтовність запропонованих підходів до їх вирішення з наступним аналізом отриманих результатів, дослідження загалом можна вважати значним науково-практичним внеском в досліджувану проблематику.

4. Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

Теоретико-прикладне значення отриманих результатів полягає у доцільності використання науково-методичних підходів, висновків та пропозицій для удосконалення механізму формування інституту партнерства держави, бізнесу і третього сектору в Україні.

Результати дослідження можуть скласти теоретичну основу для практичного врахування органами влади у процесі взаємодії з бізнесом та

громадськістю в механізмах вироблення державно-політичних рішень в Україні на національному та регіональному рівнях, в діяльності вищих та центральних органів державної влади.

5. Оформлення та повнота викладу основних положень дисертації, їх відповідність змісту реферату.

Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України. Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і належним чином розкритий, забезпечує повне викладення сутності дослідження та доступність його сприйняття. Академічного плагіату в роботі не виявлено.

Основні положення дисертаційної роботи достатньою мірою викладено в 43 наукових працях, із них: 1 одноосібна монографія, 1 розділ у колективній монографії, 3 статті у наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та Web of Science, 15 статей у наукових фахових виданнях України з державного управління, 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав, 5 тез доповідей у матеріалах наукових комунікативних заходів, 17 статей, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Зміст реферату й основних положень дисертаційної роботи є ідентичними. Наведені в рефераті наукові положення, висновки і рекомендації в повному обсязі розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації. Реферат за оформленням відповідає встановленим вимогам.

6. Дискусійні положення і зауваження.

1. Автор зазначає, що, міжсекторальне партнерство як форма структурованої співпраці між бізнесом, державою і громадянським суспільством на основі зближення їх інтересів, як правило, спрямоване на досягнення синергетичного ефекту в розвитку суспільства (с. 50). Проте з тексту роботи незрозуміло, в чому принципова методологічна новизна синергетичного ефекту такої взаємодії.

2. В роботі вказано, що «поняття тристороннього партнерства має багатоаспектне значення й тлумачиться як «соціальне партнерство», «трипартизм», «біпартизм», «мікро-» і «мезокорпоративізм». Відповідно до цього існують різні підходи до його суті як методу та механізму регулювання соціально-трудових відносин, розв'язання останніх між працівниками та роботодавцями» (с. 51). Проте автор наводить лише економічний підхід, залишивши поза увагою інші підходи.

3. В дослідженні у параграфі 2.3 здійснено аналіз світового досвіду цифровізації як механізму міжсекторальної взаємодії (с. 120-130). Доцільно було би приділити більше уваги механізмам адаптації світового досвіду до розвитку інституту міжсекторальної взаємодії в Україні.

4. За твердженням дисертанта, «з базових функцій учасників трипартизму випливає, що держава має унормувати позитивні практики міжсекторальної взаємодії, у результаті якої досягається позитивний ефект (с. 176). Враховуючи важливість участі кожного сектору суспільства у

здійснення тристоронньої взаємодії для досягнення позитивного ефекту, варто було б також детально викласти функції приватного та громадського секторів.

5. В дисертації (с. 337) автор характеризує механізм міжсекторального партнерства як «систему цілей, методів, важелів та інструментів відповідного нормативно-правового, інформаційного та ресурсного забезпечення». Важливо було б більш детально розкрити вказані складові даного механізму.

7. Загальний висновок.

Незважаючи на деякі дискусійні положення і недоліки, які істотно не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, необхідно зробити висновок про те, що дисертація Слюсаренко Вікторії Євгенівни на тему «Механізм формування інституту партнерства держави, бізнесу і третього сектору в Україні» є завершеним науковим дослідженням. Тема дисертації є актуальною, а отримані у роботі наукові результати в сукупності вирішують актуальну наукову проблему, що полягає у виробленні системного уявлення про механізм формування інституту партнерства держави, бізнесу і третього сектору в Україні.

Основні результати повною мірою відображено в опублікованих працях автора. Висновки до розділів та загальні висновки дисертації є достатньо обґрунтованими, а пропозиції мають практичну значущість. Дисертація викладена науковою мовою, розділи дисертації пов'язані між собою структурно і змістовно, висновки ґрунтуються на результатах проведеного дослідження, які, в свою чергу, є достатньо аргументованими та доказовими.

Дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор, Слюсаренко Вікторія Євгенівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

**Офіційний опонент,
професор кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління Поліського національного
університету,
д.держ.упр., професор**



Н. В. Дацій

